

PERENYEI MONIKA

Fotók a múzeumban

Telek-Nay Ágnes

Az elmúlt pár hónapban öt hazai intézményben nyíltak fotós tárlatok. A Modem friss kiállításáról, a magyar „fotó-boom”-ról és az intézményi jövőképekről kérdeztük Perenyei Monika kurátort.

TNÁ *A Modem egyik nyári tárlata Still. Fotográfia a múzeumban címmel nyílt meg. Mire utal a kiállítótér helyszínének kiemelése?*

PM A fotográfia múzeumi státuszában elmozdulás történt, ugyanis megváltozott a fotografikus eljárással létrehozott képek a vizuális reprezentációban, illetve a képi hagyomány továbbgondolásában betöltött szerepe. A változásnak a legszembetűnőbb megtestesítői a fotografikus táblaképek, azaz a festmények pozíciójába helyezett fotótárgyak. Ennek a képtípusnak – a mediálisan érzékeny – művelése egyszerre eredményezheti a fénykép tükörszerűen hű, már-már érzéki élményét és a fotóhoz tapadó konvenciók felfejtését. A fénykép mindig is létező kettősségből, a dokumentumérték és a reprezentációs lehetőség közül az utóbbi került hangsúlyos szerepbe. A minden részletükben átgondolt, maradandó szerkezetű fotótárgyak és a fotografikus alapú vetített mozgóképek így a múzeumi térben, egy tradicionális befogadói helyzetben fejtik ki a hatásukat. A válogatásban kulcsszó volt számomra a kritikai távolságot teremtő alkotói reflexió (állásfoglalás), irányuljon a képközpontú fotografikus eljárásra vagy akár a társadalmi és kulturális gyakorlatokat is befolyásoló technológiára.

TNÁ *Néhány éve a technikai képhasználat szempontjából kutatad a Dunaiújvárosi Kortárs Művészeti Intézet gyűjteményét. Ennek eredményeképp jelent meg 2011-ben A médiumok velünk vannak. Technikai képhasználat a kortárs művészetben című kiadvány. Számos ott említett művész a kiállításon is megjelent. A debreceni tárlat anyagának mekkora része került ki az ICA-D kollekcijából?*

PM Kicsi. Gerhes Gábor *Sok természet-sorozata* és László Gergely *Jad Hanna-projektjének* két tablója érkezett Dunaiújvárosból. Az átfedés a könyvben és a kiállításon is szereplő alkotók között viszont már jelentősebb. Ez leginkább a dunaiújvárosi intézet gyűjtési politikáját és a szóban forgó művészek – Csontó Lajos, Eperjesi Ágnes, Gerhes Gábor, Gyenis Tibor, Koronczai Endre, László Gergely, Szabó Dezső, Szabó Benke Róbert, Szacsva y Pál és Szegedy-Maszák Zoltán – következetes pályáját dicséri. Az ICA-D gyűjteménye egyebek mellett a kilencvenes években induló és kibontakozó, a technikai képet alkotói médiumként használó képzőművész generáció korai munkáinak is őrzője.

TNÁ *A műfaj fontosságát legkorábban a Ludwig Múzeum ismerte fel, évek óta mutatva be jelentős fotós életműveket, majd*

idén tavasszal több nagy fővárosi kiállítótérben is láttunk hasonlót: a Magyar Nemzeti Galériában, a Szépművészeti Múzeumban és a Kogart Házban. Minek tudható be az elmúlt fél évben tapasztalt „fotó-boom”, és a Still – amivel a Modem is felzárkózott a tendenciához – hogyan illeszthető ebbe az ívbe?

PM Nem lehet ezt az elmúlt fél évben látványossá váló felfutást csak egy okra visszavezetni. A fotó művészeti szintéren való jelenléte nem új és nem kivételes jelenség. Ideje volt, hogy nagyobb teret kapjon az életünk számtalan részén jelen lévő, technikailag folyamatosan változó fotografikus eljárás. Az ideális persze az lenne, ha a sok kiállítást a szakmai párbeszéd gazdagodása is követné. (A fotóelmélet magyar nyelven elérhető, a technikai képközpontú megközelítést képes szókészlete is gyarapításra és finomításra szorul. Lépten-nyomon kifejezési és fordítási problémákba ütközünk). A *Still* nem kíván átfogó képet adni az alkotói fotóhasználatokról. Nem vállalkoznék ilyesmire, hiszen egy változásban lüktető, számtalan lehetőséget tartogató jelenségről beszélünk. Számomra izgalmasabb és felszabadítóbb, ha csupán egy-egy kérdés mentén próbálunk behatolni erre a területre. A választott műveket az alkotói folyamat, a médiumelemzés, a képi élmény- és emlékvilágok, valamint – nem utolsósorban – a térbeli lehetőségek figyelembevételével próbáltam összefűzni.

TNÁ *Mi a helyzet a befogadókkal? Bizonyos kiállításokon már már túlzásba viszik a falszövegeket, az alkotás megértésének segítségét. Ehhez képest a Modem tereiben elhelyezett szövegek mennyisége üdítően arányos, bár nem kapunk minden alkotóhoz mankót...*

PM Nem szerettem volna túlmagyarázni vagy teoretikusan túlterhelni a kiállítást. A kurátori szöveg a bejáratnál olvasható és ott, ahol egy markánsabb fordulatot vesz az anyag. Alkotói statementeket ott helyeztünk el, ahol az alkotói folyamat felfejtéséhez feltétlen szükséges volt. Örülök, ha a látogatók saját emlékképeiket és élményeiket mozgósítva merülnének el a művek befogadásában, ahogy ez a kiállítás felütéseként elhelyezett Rossellini-filmben, a fotografikus kép dokumentatív és narratív lehetőségeivel egyaránt élő *Itáliai utazásban* történik.

TNÁ *A mozgóképek mellett az állóképek is számtalan formában jelennek meg: a nagyméretű fotográfia (például Szabó Dezső vagy Candida Höfer munkái) egy lehetséges formája a műfaj megjelenésének, de még mindig vannak lightboxok, és egyre gyakoribb a „tapétázás”, a különböző méretű keretezett fotók „véletlenszerű” elhelyezése a falon. Mik a lehetséges utak és az új tendenciák?*

PM A fotografikus kép installálása ugyanúgy része az alkotásnak, mint maga a képzés. A leképezés tárgya és aktuusa szétválaszthatatlan, de a fotografikus kép mediális sajátosságai, a sokszorosíthatóság és a terjesztés miatt ez a helyzet végtelenül illékony. A „képzőművészeti fotótárgy” saját létrejöttének felmutatásával, azaz léptéke, arányai és anyagszerű sajátosságainak átgondolásával éppen ezt jelzi. De a méret összefügghet a leképezés személyességével, bensőségességével vagy az „ábrázolt” konvenciók nagyságával, már-már mitikus léptékével is. Az olyan mélyen gyökerező

képzetek felforgatása, mint például a szem és a kamera lencséjének megfeleltetése vagy a fotografikus kép „valóságként” kezelése nagyobb méretet igényel. A tárgyi minőségek és megoldási lehetőségek tárháza óriási.

TNÁ Ezek szerint sikerült a kortárs fotográfiának magyar viszonylatban is felemelkedni a „nagyűfajok” közé? Vagy fokozható még az emancipációja? Milyen erővel képviselteti magát a középgeneráció például a műtárgy piacon?

PM A Modem-beli kiállításból is látszik, hogy a magyar és a nemzetközi anyag összefűzhető, a munkák érintkeznek egymással a problematikák, a processzus és a szűzsé mentén is. Ugyanakkor jól kitapinthatóak a különbségek is. A magyar alkotói fotóhasználatban erősen jelen van a konceptuális hagyományokhoz kapcsolódó médiumanalízis, valamint a közösségi, a fényképezés aktusába a részvevőket is bevonó, illetve a kamera tekintetének magát is kitevő attitűd. Ezek esztétikája kevésbé igényli a high-tech és költséges fotólabori háttérpart, amit nálunk hiába is keresnénk. Mondhatnánk, hogy így lehet a szükségből erényt kovácsolni, ám nem tekinthetünk el a művészeti intézményrendszert is átható szociális feszültségektől, amik az alkotói érzékenységet sem hagyják érintetlenül. A nagyméretű nagyítások vagy a diasec fotótárgyak olyan befektetést igényelnének az alkotóktól, amit egyszerűen nem engedhetnek meg maguknak. De ha mégis elkészül egy-egy mű, a műtárgypiac szűkössége miatt nehéz eladni.

TNÁ Pedig nemcsak a múzeumok és a galériák körében sikk már – sőt alapkövetelmény – fotográfusokkal bővíteni a művészpalettát, ahogyan a köz- és magángyűjteményekben is: a Kortárs Magángyűjtemények sorozat nemrég bővült egy fotóművészeti összeállítással. A Modemben kiállított anyag milyen arányban mutat be magángyűjteményben lévő alkotásokat?

PM Szerencsére van néhány gyűjtő, aki nyitottan és értőn fordul a fotóalapú művek felé, rendszeresen vásárolva magyar és külföldi művészekről. A *Still* összeállításában sokat segített, hogy a Spengler–Somló (2012/5., 90.) és a Karvalits–Szelényi-gyűjtemény rendelkezésünkre bocsá-

totta külföldi alkotók jelentős munkáit. A nemzetközi anyag számottevő része közgyűjteményből, valamint a művészt képviselő galériáktól érkezett Bécsből, Essenből, Münchenből és Berlinből.

TNÁ A fotográfia mint műfaj további, megingathatatlan térnyerését mutatja az is, hogy új helyszínt kap: a bezárt Ernst Múzeum épületében idén ősszel megnyílik a Capa Központ, szakmai körökben parázs vitákat váltva ki. Ezen a téren is nyer a fotó a képzőművészet felett?

PM A kultúrpolitikai döntéshozatal szakmai érveléseket mellőző átláthatatlanságán túl problematikus, hogy túlhaladott kategóriarendszerek elevenednek fel: a képzőművészet és az úgynevezett „fotóművészet” szembeállítása. Már a 20. század harmincas éveiben is avíttak minősült ez az ellentétpár. Ez kiderül – a Robert Capa mellett az „öt világhírű magyar fotográfus” egy másik tagjának – Moholy-Nagy Lászlónak anno a kolozsvári Korunkban megjelent írásából is. Zsákutcsás kérdésfeltevés a „művészet-e a fotográfia”. A képzőművészetnek része a fotográfia eszköztára, az alkotói fotóhasználatokban pedig sokkal több lehetőség rejlik, minthogy egyszerűen kategorizálhassuk a képzőművészet hagyományos műfajai és intézményi csatornáit felől. Igazán üdvös lenne egy elkötelezett, kísérletező, a kreatív fotóhasználati módokat inspiráló és támogató intézmény, de sokat árt, ha mindeközben a színtér óhatatlanul a „képzőművészek versus fotóművészek” táborára szakad. Érdeemes azon elgondolkozni, hogy a fotografikus képek megítélésében erősen tartja magát egy hierarchizáló szemlélet – a kiállítóterek falán landoló nagyítások javára. Magam részéről szívesen látnám az alkotói fotóhasználatok palettájának színesedését, például már rég bejáratott, maradandó és egyben szélesebb közönséghez is eljutó műfajok, mint például a fotókönyvek és a fotómagazinok megjelenését vagy akár újabb formák és közlési csatornák kitalálását. Nem feltétlenül kellene a létező kereteket és közlési csatornákat elfogadni. Persze ehhez a szemléletváltás mellett ambíció, a támogatók megkereséséhez kreativitás, összességében pedig rengeteg munka szükséges. Reménykedem.

↑ *Enteriőr a Still. Fotográfia a múzeumban című kiállításról. A tárlat július 7. és október 6. között tekinthető meg a debreceni Modemben*

© a Modem engedélyével, foto: Modem

* *Szacsva y Pál Reprojekció XVI., 2000, c-print alumíniumra kasztrova, a művész tulajdona*

© a művész és a Modem engedélyével